

8. Stefański K. O architekturze sakralnej Zdzisława Mączyńskiego raz jeszcze / K.Stefański // KAiU. – 1994. – Z. 4. – S. 315–323.
 9. Krassowski W. Problemy architektury polskiej między trzecią ćwiercią XVIII a drugą XX w. / W. Krassowski // Architektura. – R. 32. – 1978. – № 11–12. – S. 44–97.
 10. Popek L. Świątynie Wołynia / L.Popek. – Lublin: Ośrodek Studiów Polonijnych i Społecznych PZKS, 1997. – 370 s.
-

УДК 72.03(477.74)

ЗАМКОВІ КАМЕНІ В АРХІТЕКТУРІ БУДІВЕЛЬ ЛЬВОВА

Чень Л. Я., к. арх., старший викладач

Знак І. Б., студент

*Національний університет «Львівська політехніка». Кафедра реставрації та реконструкції архітектурних комплексів
Тел. (032) 258-22-08*

Анотація. Розглянуто один з елементів пластичного оздоблення житлових будівель Львова, такий як замкові камені. Виявлено особливості використання замкових каменів в пластиці львівських житлових будівель.

Ключові слова: житлові будівлі, пластичне оздоблення, замкові камені.

Проблема дослідження полягає у виявленні закономірностей використання замкових каменів в архітектурі житлових будівель і їх роль у пластичному вирішенні фасадів споруд.

Мета роботи. Виявити особливості розвитку і використання в оздобленні житлових будівель такого елемента пластичного декору, як замковий камінь.

Задачі роботи. На прикладі житлових будівель Львова розглянути особливості використання замкових каменів у пластичному вирішенні фасадів.

Замковий камінь (іноді просто замок) – центральний камінь клиноподібної або пірамідальної форми у шелизі арки, склепіння, який створює розпір конструкції [1]. Часто виступає з площини арки, виділяється розмірами, має орнаментальну, рельєфну або скульптурну обробку, отримуючи таким чином декоративну функцію, служить прикрасою арок і навіть плоских перемичок вікон. Замковий камінь мав більші розміри, відзначався барельєфним акантом, волютою або маскаронном із зображенням голови людини або тварини, які мали підкреслювати міцність конструкції і надійність мурування [2]. Інколи можна спостерігати імітацію замкового каменя, коли замість справжнього клинчастого каменя виконувався в штукатурці декоративний замковий камінь. Він виконував виключно декоративну функцію. Замковий камінь укладався останнім в арку чи аркоподібний отвір. Він тримає всю конструкцію арки чи обрамлення. Після вкладання замкового каменя забирається рихтування і арка може вважатися несучою конструкцією. Замковий камінь, розміщуючи в центрі над вікнами чи дверима, візуально завжди виділяють.

Він був характерний для споруд різних епох. Від замкового каменя у візантійській архітектурі походить плоска клиноподібна капітель, яка часто вживалась у романському зодчестві. Замковий камінь є емблемою Пенсильванії, тому що цей штат був останньою, тринадцятою колонією, що проголосувала за незалежність північноамериканських колоній. В пізніших стилях замковий камінь еволюціонував в інші архітектурні елементи, але

завжди залишався на незмінному місці: посередині зверху.

Вивчаючи архітектурно-декоративні елементи фасадів львівських будівель, варто відмітити, що замкові камені, як самобутні пластичні форми органічно вплітаються в декоративну пластику фасадів. Протягом багатьох століть велика увага приділялась оздобленню фасадів львівських житлових споруд, зокрема порталів, віконних та дверних отворів. В оздобленні фасадів львівських житлових будівель брав участь великий колектив провідних митців Львова: П. Красовський, М. Градовський, П. Барбон, П. Римлянин, Б. Меретин, С. Фесінгенр. Використовуючи різноманітні засоби архітектурної та художньої пластики, вони намагались поєднати чітку архітектоніку фасаду із рельєфним та скульптурним декором. Варто зазначити, що оскільки Львів завжди перебував на перетині культурних впливів Заходу та Сходу, то відповідно відбувався процес взаємопроникнення різних культурних систем. Проживання у Львові українців, поляків, вірмен, греків, євреїв, угорців зумовило формування специфічного мистецтва на межі культур. В добу ренесансу а згодом в період бароко цими спільнотами активно впроваджувались нові форми в архітектуру міста. Львівські середньовічні патриції замовляли проекти своїх будинків здебільшого італійським архітекторам, вихідцям з південної Швейцарії та північної Ломбардії. У львівських кам'яницях будівничими втілений італійський ренесанс, доповнений і збагачений місцевими традиціями.

Акцентом для ренесансних будинків стає оздоблений портал. Особливу естетичну функцію в ренесансних житлових будинках Львова виконує пластика форм і деталей. Білокам'яні елементи порталів, віконних та дверних обрамлень, часто декорованих білокам'яною різьбою з мотивами аканта і виноградної лози, які були найпоширенішими в архітектурному декорі Львова XVI–XVII ст. [3], прикрашали фасади Ринкової площі. Пишні портали та віконні і дверні обрамування цих житлових будинків акцентовані замковими каменями: плоскими та рустованими пірамідальної форми, іноді орнаментованими у вигляді акантових і волютових капітелей, характерними для Львова левиними й козацькими («сарматськими») маскаронами, голівками серафимів, із рельєфним зображенням Богородиці з немовлям, скульптурними зображеннями венеційського лева з розгорнутою книжкою. Кам'яниці з бароковими елементами багато оздоблені різноманітними засобами архітектурної та художньої пластики: рустованими аттиками, прикрашеними різьбленими діадемами людських постатей і дельфінів, тощо.

Класичні житлові будівлі першої половини XIX ст. оздоблені рельєфами з використанням орнаментальних та міфологічних мотивів. Фасади прикрашені іонічними пілястрами, між якими вміщені рельєфи із зображеннями сцен з життя селян в усі пори року (будинок № 23 на вул. Вірменській), фронтони оздоблені вазами та акротеріями (будинок № 2 на вул. М. Удалого), вікна оздоблені сандриками.

В будинках періоду еkleктики використані різноманітні засоби архітектурно-мистецької пластики: ренесансові та класичні ордерні системи, аркади, сандрики над багатобрамленими вікнами, майстерно оздоблені замкові камені над вікнами та дверима, ампірні гірлянди, каріатиди та атланти, інколи вплітаються барочні куполи.

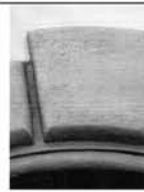
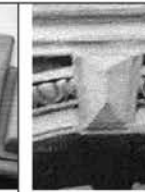
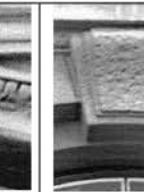
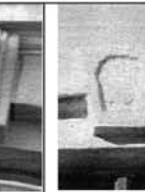
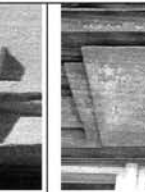
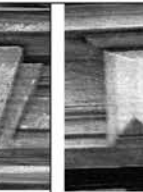

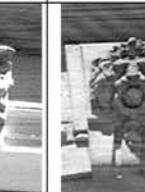

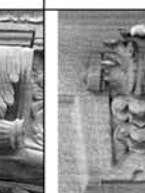

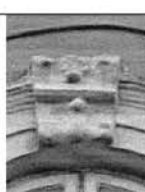

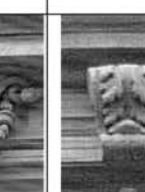
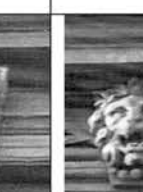
Висновки.

В оздобленні житлових будівель Львова відображена багата скарбниця орнаментальних мотивів, що залишила нам особливо ренесансова різьба з фігуральними композиціями в барельєфах кам'яниць, виконана творцями із західноєвропейських країн, але просякнута духом місцевої традиції. В результаті аналізу виявлено, що замкові камені цих будівель кам'яні, правильних і неправильних пропорцій, симетричні та асиметричні, оздоблені різноманітними засобами архітектурної та художньої пластики: плоскі та рустовані пірамідальної форми замки, іноді орнаментовані у вигляді акантових і волютових капітелей, прикрашені характерними для Львова левиними й козацькими («сарматськими») маскаронами, голівками серафимів, із рельєфним зображенням Богородиці з немовлям, скульп-

ПАМ'ЯТНИКОВ АРХИТЕКТУРЫ

турними зображеннями венеційського лева з розгорнутою книжкою. Виявлено три типи замкових каменів:

- віконні;
- порталні;
- дверні.

<i>Віконні замкові камені у житлових будинках Львова</i>						
<i>Пл. Ринок, 13</i>	<i>Пл. Ринок, 26</i>	<i>вул. Коперника, 22</i>	<i>вул. Сербська, 13</i>	<i>вул. Краківська, 3</i>	<i>вул. Франка, 21</i>	<i>проспект Свободи, 12</i>
<i>Пл. Ринок, 35</i>	<i>провул. Кривалипа, 7</i>	<i>вул. ген. Чупринки, 40</i>	<i>вул. Січових стрільців, 9</i>	<i>вул. Глибока, 8</i>	<i>вул. ген. Чупринки, 28</i>	<i>вул. Глибока, 15</i>
<i>вул. Рилсва, 9</i>	<i>вул. ген. Чупринки, 42</i>	<i>Пл. Ринок, 4</i>	<i>Пл. Ринок, 4</i>	<i>вул. Глибока, 15</i>	<i>вул. Франка, 21</i>	<i>проспект Свободи, 31</i>
<i>вул. Січових стрільців, 9</i>	<i>Проспект Свободи</i>	<i>вул. Київська, 38</i>	<i>вул. Київська, 38</i>	<i>Пл. Ринок, 26</i>	<i>Пл. Ринок, 24</i>	<i>Пл. Ринок, 14</i>
<i>Пл. Ринок, 19</i>	<i>вул. Театральна, 10</i>	<i>Пл. Ринок, 31</i>	<i>вул. Січових стрільців, 9</i>	<i>вул. Дорошенка, 16</i>	<i>вул. Старосврейська, 3</i>	<i>вул. Дорошенка, 16</i>

<i>Портальні замкові камені у житлових будинках Львова</i>						
<i>Пл. Ринок, ратуша</i>	<i>вул. Ст. Бандери</i>	<i>вул. Зелена, 6</i>	<i>Пл. Ринок, 20</i>	<i>У-тет ім.Франка</i>	<i>Пл. Ринок, 4</i>	<i>Вул. Григоровича, 2</i>
<i>Дверні замкові камені</i>						
<i>вул. братів Рогатиців</i>	<i>Вул. Дудасва, 7</i>	<i>Вул. І. Левинського, 2</i>	<i>Проспект Шевченка, 30</i>	<i>Вул. генерала Чупринки, 28</i>	<i>вул. І. Левинського, 6</i>	<i>Пл. Ринок, 41</i>

ЛІТЕРАТУРА

1. Мардер А. П. Архітектура. Короткий словник-довідник. – К.: «Будівельник», 1995. – С. 92.
2. В. Тимофійенко. Архітектура і монументальне мистецтво. Терміни та поняття. Вид-во Інституту проблем сучасного мистецтва Головкивархітектура. – Київ, 2002. – С. 169.
3. В. С. Вуйцик, Р. М. Липка. Зустріч зі Львовом. – Л.: «Каменярь». – С. 50.